

stala operativnější a snadno dostupná také mimobrněnským zájemcům.

Při aplikaci jazykovědných prostředků, získaných z těchto pramenů, lze postupovat podle návrhu I. Němce [26], který se studiem významových okruhů jazykových prostředků ve svých pracích zabývá [27]: na základě lingvistických prací zjistit stáří, zeměpisné rozšíření, možnosti přejetí názvů a vyvodit závěry o jejich původním významu, vývoji a rozšíření.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Schrader O.* Sprachvergleichung und Urgeschichte. Linguistisch-historische Beiträge zur Erforschung des indogermanischen Altertums. Jena 1883. – Schrader, O. – *Nehring, A.* Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde 1-2. 2. vydání. – Berlin 1917-1929; 2. *Buck D.* A Dictionary of Selected Synonyms in the Principal Indo-European Languages. A contribution to the history of ideas. – Chicago 1949; 3. *Walde A., Pokorny J.* Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen 1-3. – Berlin-Leipzig 1930-32; 4. *Gamkrelidze T. V., Ivanov V. V.* Indoevropejskij jazyk i indoevropejcy. – Tbilisi 1984; 5. *Delamarre X.* Le vocabulaire indo-européen: lexique étymologique thématique. – Paris 1984; 6. *Mallory P. J., Adams Q. D.* The Oxford Introduction to Proto-Indo-European and the Proto-Indo-European World. – Oxford–New York: Oxford University Press 2006; 7. *Zvegincev V. A.* Voprosy jazykoznanija. – N. 1. – 1952. – seš. 5. – S. 106-109. Recenze na Buckův slovník; 8. *Vavroušek P.* Listy filologické. – 110. – 1987. – S. 195-201. Recenze práce Gamkrelidze-Ivanova; 9. *Paul H.* Deutsches Wörterbuch. – Tübingen 1908, 2. vydání; 10. The Concise Oxford Dictionary of Current English. – Oxford 1951, 4. vydání; 11. *Dornseiff F.* Der Deutsche Wortschatz nach Sachgruppen. – Berlin 1959, 4. vydání; 12. *Haller J.* Český slovník věcný a synonymický. – Praha 1969; 13. *Hallig R., Wartburg W.* Begriffssystem als Grundlage für die Lexikographie. – Berlin 1963; 14. *Benveniste E.* Problemes delinguistique générale. – Paris 1966; 15. *Miklosich F.* Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen. – Wien 1886.; 16. *Berneker E.* Slavisches etymologisches Wörterbuch 1-2. – Heidelberg 1908-1914; 17. Etymologický slovník slovanských jazyků. Slova gramatická a zájmena. 1-2. – Praha 1973-1980; 18. Etimologičeskij slovar' slavjanskich jazykov. Praslavjanskij leksičeskij fond / Red. O. N. Trubačev. – Moskva 1974; 19. Słownik prasłowiański / Red. F. Sławski. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1974; 20. *Bezlej F.* Etimološki slovar slovenskega jezika. 1-5 (za spoluautorství M. Furlanové, S. Klemenčičové a Marka Snoje). – Ljubljana 1976-2007; 21. *Długosz-Kurczabowa K.* Słownik etymologiczny języka polskiego. – Warszawa, 2005; 22. *Boryś W.* Słownik etymologiczny języka polskiego. – Kraków, 2005; 23. *Boryś W., Popowska-Taborska H.* Słownik etymologiczny kaszubszczyzny. 1-5. – Warszawa, 1994-2006; 24. Etymologický slovník jazyka staroslověnského. – Praha 1989; 25. *Havlová E.* K metodám etymologické práce, *Slavia* 52, nově: Janyšková I., K některým aktuálním otázkám slovanské etymologie. *Slavia* 77, 2008, s. 77-84; 26. *Němec I.* Dějiny hmotné kultury a jazykověda. Archeologické rozhledy 35, 1983, 189-205; 27. *Němec I., Horálek J. a kol.:* Dědictví řeči. Praha 1986. Němec, I., a kol.: Slova a dějiny. Praha 1980.

Вовк П.С. (Київ, Україна)

Варіативність як закономірність віршованого перекладу поетичного тексту

На матеріалі варіантів відтворення українською мовою фрагментів поем О.С. Пушкіна, авторка статті ілюструє критерії і закономірності віршованого поетичного перекладу.

Ключові слова: варіативність, віршований переклад.

и стонет Днепр могучий».

Віршований поетичний переклад, навіть за умов близькоспорідненості мов оригіналу й перекладу та історичної взаємодії культур двох народів, завжди є варіативним. І є сенс навчати студентів перекладати російські й польські вірші українською мовою; тим важливіше це може бути саме для студентів-україністів, які курсу перекладу взагалі як окремої дисципліни навчального плану не мають.

А студентам-славістам заняття з перекладу віршів допомогли б удосконалитися у вивченні фахової мови.

Починати доцільно з практичних з анять: записати одну строфу оригіналу на дошці й запропонувати студентам протягом заняття спробувати перекласти цю строфу. Найкращий студентський переклад записати у всі зошити з аналізом.

Наведемо приклади варіативності віршованих перекладів поетичного тексту. Олександр Пушкін. Пісня про віщого Олега. Перша строфа:

«Как ныне собирается вещий Олег
Отмстить неразумным хозарам.
Их села и нивы за дерзкий набег
Обрек он мечам и пожарам» [2, 272].

Це початок “Пісні...», експозиція; вводиться центральний персонаж.

Строфа чотирирядкова, рима точна, АБАБ. Наступна строфа – дворядкова, ВВ:

«С дружиной своей, в царградской броне
Князь по полю едет на верном коне» [2, 272].

Суб’єкти дії – Олег і кінь (чарівник з’явиться лише у третій строфі).

Наведемо варіанти перекладу першої строфи к.ф.н., доц. Оленою Борисівною Вовк.

1. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
За злочин – рідло він і села прирік
Вогню і мечу – лютим карам.
2. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
Він села і ниви хазарські прирік
Вогню і мечу – лютим карам.
3. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
За злочин він села і ниви прирік
Вогню і мечу – гнівним карам.
4. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
За напад на Київську Русь їх прирік
Вогню і мечу – гнівним карам.
5. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
Хозарську рідло він і села прирік
Вогню і мечу – гнівним карам.
6. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
Рідло він і села хозарські прирік
Вогню і мечу – лютим карам.
7. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
Хозарські поселення й ниви прирік
Мечу і вогню – лютим карам.

8. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
Він села нападників гнівно прирік
Вогню і мечу – лотим карам.
9. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
Вогню і мечу він хозарів прирік,
Прирік їх за злочини – карам.
10. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
Він села і ниви хозарські прирік
Мечу і вогню – гнівним карам.
11. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
За напад на Русь він хозарів прирік
Вогню і мечу – гнівним карам.
12. Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
За напад на Київську Русь їх прирік прирік
Вогню і мечу – лотим карам.

Варіанти перекладу, запропоновані авторкою статті, д.ф.н. П.С.Вовк:

- А. Князь Київський, віщий Олег – на коні.
Збирається мстити хозарам.
За напад на Русь – подолати в борні
Й піддати нападників – карам.
- Б. Князь Київський, віщий Олег – на коні.
Він військо для помсти збирає.
Мечем подолає хозар у борні,
Вогнем їхні села карає.
- В. Князь Київський, віщий Олег, на коні.
Помститись хозарам жадає.
За напад – мечем подолає в борні
Вогнем їхні села скарає.
- Г. Князь Київський, віщий Олег, на коні.
« - Кияни! Мстимося хозарам!
За напад на Русь подолаймо в борні
Й піддаймо нападників – карам!»
- Д. Князь Київський, віщий Олег, на коні.
« - Кияни! До помсти хозарам!
За напад на Русь – подолати в борні
Й піддати нападників – карам!»
- Е. Князь Київський, віщий Олег – на коні.
За напад – помститись хозарам!
Мечем подолати хозар у борні,
Й піддати нападників – карам!.
- Є. Олег давньоруський сіда на коня.
За напади – мстити хозарам!
Хозарські війська подолає борня,
А села – пожежам і карам!
- Ж. Князь Київський, віщий Олег – на коні.
За напад – хозар покарати!
Розбити загопи хозар у борні,
А села – вогнем зруйнувати!

3. Олег, віщий Київський князь – на коні.
Хозарам за напади – мстити!
Війська покарати в суворій борні,
А села хозарські – спалити!
- I. Князь Київський, віщий Олег – на коні.
За напад – помститись хозарам!
Мечем подолати хозар у борні,
Піддати поселення – карам!
- І. Князь Київський, віщий Олег – на коні.
«Кияни! До помсти хозарам!
Як хто нападає на Русь – у борні
Загине, а селища – карам!»
- K. Князь Київський, віщий Олег, на коні.
- Кияни! До помсти Хозару!
За напад на Русь – знищим військо в борні
А селам – заслужену кару!»
- Л. Олег Давньокиївський війську сказав:
- До помсти, кияни! Час плине.
Прийшов із мечем до нас буйний хозар.
Хай він від меча і загине!
- M. Князь Київський, віщий Олег, наказав:
- Мстимося, кияни! Час плине.
Прийшов із мечем до нас буйний хозар.
Хай він від меча і загине!
- Н. Олег Давньоруський киянам сказав:
- Хозарам за напади – мстити!
Мабуть, нерозумним є буйний хозар.
Розбити – і села спалити!
- O. Князь Київський, віщий Олег, наказав:
Хозарам за напади – мстити!
Він є нерозумним, той буйний хозар.
Здолати і села спалити!
- П. Князь Київський, віщий Олег, наказав:
За напади – мстити хозарам!
На Русь напада нерозумний хозар.
Піддять його селища – карам!
- P. Князь Київський, віщий Олег, наказав:
«- За напади – мстити Хозару!
Хто руку здіймає на Русь, як хозар, -
Заслужену матиме кару!

В цілому подано тридцять варіантів перекладу першої строфи «Пісні про віщого Олега» О.С. Пушкіна.

Подамо варіанти, відібрані перекладачами - П.С. Вовк і О.Б. Вовк.

Варіант, відібраний П.С. Вовк:

Князь Київський, віщий Олег, наказав:
«Хозарам за напади – мстити!»
В бою подолати загопи хозар.
А села хозарські – спалити!

Варіант, відібраний О.Б. Вовк:

Олег наш є віщий. І ось що прорік:
«За напад – помститись хозарам!»
Мечу і вогню він хозарів прирік,
Прирік їх за злочини – карам!

Найкращі варіанти рядків першої строфи:

1. Як нині, збирається віщий Олег
2. Помститися буйним хозарам...

Цей варіант у перекладах О.Б. Вовк та П.С. Вовк не використаний, бо нелегко знайти відповідну текстові риму для імені Олег (голосний [e] у закритому складі).

3. Він села і ниви хозарські прирік
4. Мечу і вогню – лютим карам.

Майже точно відтворює ці рядки другий варіант О.Б. Вовк.

Але послідовність має бути саме такою: мечу і вогню, а не навпаки. Меч карає людей (села), а вогонь – ниви.

Взагалі віршований переклад поетичного твору класика є надзвичайно відповідальним.

Ані можливості множити кількість варіантів перекладу, ані пошук кращих відповідників оригіналу цим, звичайно, не вичерпані. І взагалі, щоб добре перекладати О.С. Пушкіна, бажано не лише знати обидві мови – оригіналу й перекладу як рідні, а й мати відповідний поетичний дар. Згадаймо слова В.А. Жуковського: «Переводчик в прозе – раб, а в поезии – соперник».

На багатоваріантності поетичного перекладу ґрунтується і можливість перекладання кількома авторами в різний час творів давніх великих поетів – таких, як Гомер.

Шановні колеги – перекладачі! Щастя Вам у нелегкій праці!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Поэтическая фразеология Пушкина / Отв. ред. В.Д. Левин. – М., 1969. – 390 с.;
2. *Пушкин А.С. Песнь о вещем Олеге* // Пушкин А.С. Сочинения: в 3-х т. – Т. 1.: Стихотворения. Сказки. Руслан и Людмила. – М., 1985. – С. 272–275.

Воскобойник Г. М. (Київ, Україна)

Лінгвістичні критерії диференціації номенів та термінів

У статті акцентується увага на неоднозначній позиції щодо співвідношення номенів та термінів у лінгвістиці; виділяється п'ять диференціальних критеріїв номенів та термінів; встановлюються чіткі межі між даними поняттями; з'ясовується природа номена та пропонується власне його визначення.

Ключові слова: номен, номенклатура, термін, термінологія.

В статье акцентируется внимание на неоднозначной позиции относительно соотношения номенов и терминов в лингвистике; выделяется пять дифференциальных критериев номенов и терминов; устанавливаются четкие границы между данными понятиями; выясняется природа номена и предлагается его собственное определение.

Ключевые слова: номен, номенклатура, термин, терминология.

In this article the author focuses attention on the controversial position concerning the relation of nomens and terms in linguistics; it is defined five differentiating criteria of nomens and terms; the exact borders are established between these notions; the nomen nature is figured out and its own definition is suggested.

Key words: nomen, nomenclature, term, terminology.